

dr hab. Agnieszka Półrola, prof. UJD
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Częstochowa, dn. 15 stycznia 2024 r.

Recenzja w związku z postępowaniem w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Aleksandrze Toborowicz

W dniu 30 listopada 2023 r. Rada ds. Stopni Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, postanowieniem nr 152/2023, wyznaczyła mnie do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Aleksandry Toborowicz. W liście nadanym w dniu 12 grudnia 2023 r. otrzymałam do oceny materiały w formie elektronicznej. Na pendrive USB umieszczony został folder z dokumentacją habilitacyjną Pani dr Aleksandry Toborowicz, który zawiera: autoreferat, dane wnioskodawcy, dokumenty podpisane elektronicznie, folder z dziełem habilitacyjnym, kopię dokumentu potwierdzającego posiadanie stopnia doktora, portfolio malarskie, portfolio projektowo-artystyczne, wniosek przewodni oraz wykaz osiągnięć artystycznych.

Pani dr Aleksandra Toborowicz dyplom magisterski obroniła w dniu 29 października 2008 roku w Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie na Wydziale Grafiki. Praca dyplomowa zrealizowana została w Pracowni Form Reklamowych. Promotorem pracy magisterskiej był Pan dr hab. Władysław Targosz, prof. ASP, tytuł pracy dyplomowej: *Projekt strony internetowej Wirtualnego Muzeum Sztuki Erotycznej*.

Stopień doktora sztuki w dziedzinie sztuk plastycznych, dyscyplinie sztuki piękne, Pani dr Aleksandra Toborowicz uzyskała w dniu 18 grudnia 2015 roku w Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie na Wydziale Grafiki. Promotorem był Pan dr hab. Władysław Targosz, prof. ASP. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Opracowanie graficzne wydawnictwa prezentującego aktualny dorobek artystyczny Wydziału Grafiki ASP w Krakowie. Transparentna grafika edytorska*.

Osiągnięcie wskazane przez Habilitantkę, o którym jest mowa w artykule 219 ustęp 1 punkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dziennik Ustaw z 2023 r. poz. 742 z późniejszymi zmianami) to: *Opracowanie graficzne i skład wydania naukowego rękopisu Wacława Seweryna Rzewuskiego Sur les chevaux orientaux et provenant de races orientales (O koniach wschodnich i wywodzących się z ras orientalnych) opublikowanego przez Bibliotekę Narodową w Warszawie i Qatar Museums w dwóch wersjach językowych w dziewięciu tomach.*

Hrabia Wacław Seweryn Rzewuski herbu Krzywda (1784 - ok. 1831), urodził się we Lwowie. Był synem hetmana polnego koronnego, Seweryna Rzewuskiego oraz Konstancji Małgorzaty Lubomirskiej. Był wszechstronnym indywidualistą, w którego osobowości spletały się talent podróżnika, orientalisty, pamiętnikarza, poety, jeźdźca oraz eksperta ds. koni. Jego wuj, Jan Potocki, słynny podróżnik i pisarz, zaszczerpił w młodym Wacławie Sewerynie Rzewuskim fascynację Bliskim Wschodem. Wrażenia z podróży do Arabii, Wacław Seweryn Rzewuski zapisał po francusku w nieopublikowanym za jego życia dziele *O koniach wschodnich i wywodzących się z ras orientalnych*. W 1927 roku manuskrypt został nabyty przez Bibliotekę Narodową w Warszawie, gdzie przetrwał do XXI wieku. Jest to niezwykle źródło wiedzy, stanowiące cenny materiał do badań nad kulturą i tradycjami Bliskiego Wschodu, a zawiera ponad 400 kolorowych rysunków. W manuskrypcie znajdują się także nuty, które pozwalają odtworzyć muzykę sprzed 200 lat oraz spisy ludności niektórych plemion. Zainteresowanie tym unikatowym dokumentem wykazało Muzeum Narodowe Kataru w Doha w Katarze. Dla Katarczyków manuskrypt ten ma szczególne znaczenie, ponieważ dostarcza informacji o ich historii i dziedzictwie, zwłaszcza że Katar posiada ograniczoną liczbę starożytnych pamiątek piśmienniczych. Prace nad projektem rozpoczęły się w 2015 roku, a efektem było wydrukowanie publikacji w 2017 roku. Premiera miała miejsce na 29. Międzynarodowych Targach Książki w Doha w Katarze w dniu 1 grudnia 2018 roku.

Ta publikacja, opierająca się na cenionym rękopisie Wacława Seweryna Rzewuskiego z Biblioteki Narodowej, wnosi istotny wkład w poszerzenie naszej wiedzy o historii. Nad tym procesem czuwał z niezwykłą dbałością redaktor naukowy, prof. dr hab. Tadeusz Majda, wybitny polski orientalista i turkolog.

Druk publikacji został sfinansowany przez Bibliotekę Narodową w Warszawie przy wsparciu Muzeum Narodowego Kataru w Doha. Seria książek ma format zbliżony do oryginalnego rękopisu, czyli 33 × 24 cm, i jest opatrzona złotym etui. Typografia nawiązuje do stylu manuskryptu, a wszystkie odręcznie narysowane elementy zostały zachowane. Tekst pisany ręcznie przekształcono na cyfrową czcionkę Greta Text, obsługującą wiele wersji językowych. Okładki łączą kolor ecru ze złotem, co ma nawiązywać do barw słońca i piasku pustyni oraz tradycyjnych arabskich strojów wierzchnich. W rękopisie Wacława Seweryna Rzewuskiego, a tym samym w publikacji, znajduje się wiele ilustracji, stylizowanych monogramów i ozdobnych tytułów z rysunkami, symbolami o ukrytych znaczeniach, tajemniczymi znakami kryptograficznymi, mapami, planami i odciskami palców. Każda strona ma zachowaną oryginalną numerację i jest wzbogacona o opisy, komentarze oraz eseje związane z danym zagadnieniem, które analizują kontekst historyczny i kulturowy. Tworząc publikację na podstawie zabytkowego manuskryptu, z największym szacunkiem zachowano jego autentyczność i jednocześnie stworzono dzieło nowoczesne.

Projekt Pani dr Aleksandry Toborowicz, poświęcony historii i hodowli koni arabskich w XIX wieku, to nie tylko edytorskie arcydzieło, ale także bezcenne kompendium wiedzy, które w znaczący sposób wzbogaca światowe dziedzictwo kulturowe. Globalne znaczenie projektu podkreśla wartość międzykulturowego dialogu i translacji, a zarazem stanowi argument w dyskusji o przyszłości wspólnego dziedzictwa. Synergia nauki i sztuki, która manifestuje się w tym projekcie, odpowiada na współczesne potrzeby edytorskie, zachowując jednocześnie historyczne tradycje dla nowych pokoleń. Praca ta potwierdza nieocenioną wartość przekazu światowego dziedzictwa kulturowego potomności, co czyni ją doskonałym przykładem efektywności działań.

Za opracowanie szaty graficznej tej publikacji Pani dr Aleksandrze Toborowicz przyznano 8 krajowych i zagranicznych nagród:

1. Nagroda Golden A' Design Award w międzynarodowym A' Design Award & Competition 2017–2018 w kategorii Print and Published Media Design, Como, Włochy, 2018,
2. Nagroda w 58. Konkursie Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek „Najpiękniejsze Książki Roku 2017” w kategorii „Książki naukowe, popularnonaukowe (humanistyka)”, Warszawa, 2018,

3. Wyróżnienie w konkursie Polish Graphic Design Awards 2017 w kategorii Wydawnictwa 2017 – Książka edukacyjna, podręczniki do nauki, Wydawnictwo Techniczne, Warszawa, 2018,
4. Nominacja do Nagrody Projekt Roku 2018 (kategoria: Grand Prix); konkurs Projekt Roku – Polski Konkurs Graficzny 2017–2018 organizowany przez Stowarzyszenie Twórców Grafiki Użytkowej, Warszawa, 2018,
5. Nagroda Złoty Gryf przyznana przez Polską Izbę Druku za najlepszy produkt wielobarwny w oprawie złożonej w roku 2017,
6. Most Popular Award w międzynarodowym konkursie; 5th Hiii Typography International Typography Design Competition 2018 w kategorii Professional Level, Chiny, 2019,
7. Wyróżnienie przez kuratorów portalu Behance, kat. Graphics: 14.04.2018, USA,
8. Wyróżnienie przez kuratorów portalu Behance, kat. InDesign: 18.06.2018, USA.

W tekście autoreferatu Pani dr Aleksandry Toborowicz doświadczamy głębokiego zanurzenia w świat sztuki, a przede wszystkim projektowania publikacji dla instytucji kultury. Habilitantka, prezentując swoje zawodowe doświadczenia jako twórca i projektant, rozpoczyna od przypomnienia swojej pracy doktorskiej, a następnie chronologicznie przedstawia zrealizowane projekty, które są wyrazem jej talentu, kreatywności, doskonałości, profesjonalizmu i precyzji.

Koncepcja „**forma-treść**”, którą Pani dr Aleksandra Toborowicz szczegółowo analizuje, ukazuje jej podejście do projektowania jako zintegrowanego procesu, który jest dowodem na elastyczność i zdolność dostosowania się do różnorodnych potrzeb, zachowując jednocześnie spójność z kulturowym kontekstem. Habilitantka nie tylko formułuje swoje credo projektowe, ale także wyraża głęboką wrażliwość na kulturowe niuansy i umiejętność tworzenia publikacji, które szanują i odzwierciedlają specyfikę danego środowiska.

Pani dr Aleksandra Toborowicz, poprzez opis swojego dorobku i doświadczeń, wywołuje refleksję nad znaczeniem i potrzebą dostosowania formy projektu publikacji do charakterystyki miejsca i jego historii. Jej tekst nie tylko stanowi źródło wiedzy na temat technik i strategii projektowania, ale także jest inspirującym przykładem pasji, determinacji i nieustannego dążenia do doskonałości

Od czasu obrony doktoratu w 2015 roku aż do dziś, czyli przez lata 2015-2024, Pani dr Aleksandra Toborowicz wykazała się bardzo znaczącą aktywnością naukową lub artystyczną, realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub placówce kulturalnej, zwłaszcza poza granicami kraju. W tym czasie otrzymała niebywale imponującą ilość prestiżowych nagród krajowych, zagranicznych i znaczących stypendiów. Zrealizowała ponad dwadzieścia projektów wydawniczych we współpracy z wieloma instytucjami kultury w Polsce i na świecie. Były to: Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Narodowa, Fundacja Ha!art, Fundacja Języka Polskiego, Gminny Ośrodek Kultury w Suszcu, Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego we współpracy z PZU, Instytut Polski w Sztokholmie, Korporacja Ha!art, Krakowskie Biuro Festiwalowe, Miejska Galeria Sztuki w Łodzi, Miejskie Centrum Kultury w Bydgoszczy, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Współczesne Wrocław, Narodowe Centrum Kultury w Warszawie, Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Towarzystwo Czesława Ślania (Slaniaamfundet), Uniwersytet Jagielloński w Krakowie itd.

Pani dr Aleksandra Toborowicz jest autorką projektów czterech murali (zrealizowanych w Polsce i na świecie we współpracy z instytucjami kultury) oraz identyfikacji wizualnej dla dzielnicy Zabłocie. Zaprojektowane murale to:

1. Radiomural – współpraca z Centrum Kultury Gemeinschaftshaus Langwasser w Norymberdze,
2. Audiomural – współpraca z Nowohuckim Centrum Kultury w Krakowie,
3. Mayamural – współpraca ze Stowarzyszeniem Teatr Nowy w Krakowie, Krakowskim Biurem Festiwalowym, Fundacją Sztuki Nowej Znaczy Się, Instytutem Kultury UJ, Instytutem Cervantesa w Krakowie,
4. Typomural – współpraca z Fundacją Sztuki Nowej Znaczy Się, Strefą Wolnego Czytania, Krakowskim Biurem Festiwalowym.

Habilitationka zyskała międzynarodowe uznanie za tworzenie instalacji, projektów i dzieł malarskich, prezentowanych na licznych wystawach w kraju i za granicą. Jej osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz te promujące sztukę są imponujące. Wyróżnia się znakomitymi wynikami w nauczaniu; studenci pod Jej kierunkiem odnoszą znaczące sukcesy, zdobywają nagrody i prezentują swoje prace na prestiżowych konkursach.

Pani dr Aleksandra Toborowicz jest bardzo cenioną postacią w środowisku akademickim. Swoją pracą zawodową związana jest z Akademią Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie, gdzie przez wiele lat pełniła różnorodne funkcje dydaktyczne. W 2021 roku została Kierownikiem Pracowni Liternictwa i Typografii. Program studiów dotyczący Pracowni ma na celu rozwijanie umiejętności i wiedzy studentów w zakresie projektowania graficznego. Główne cele programu obejmują rozwijanie świadomości projektowej i artystycznej oraz promowanie twórczego podejścia do kreacji wizualnej, projektowania publikacji, krojów pisma oraz składu tekstu. Program studiów Pracowni Liternictwa i Typografii kładzie nacisk na umiejętności, takie jak korzystanie z narzędzi do składu tekstu, rozwijanie kreatywności, samodzielności i innowacyjności w dziedzinie liternictwa i typografii.

Zaangażowanie w rozwój Uczelni Pani dr Aleksandry Toborowicz jest widoczne również na polu organizacyjnym. W 2020 roku objęła stanowisko Prodziekana Wydziału Grafiki ds. Kształcenia. Ponadto pełniła i nadal pełni funkcje (w tym przewodniczącej) w wielu ważnych radach, komisjach i zespołach uczelnianych.

Refleksja

Niebywała wszechstronność twórcza i doskonałość działań Pani dr Aleksandry Toborowicz, bezsprzecznie stanowią znaczący wkład w rozwój dyscypliny artystycznej sztuki plastycznej i konserwacja dzieł sztuki. Refleksja nad dokonaniem twórczymi Habilitantki odsłania, jak głęboko źródło inspiracji i treść kształtują formę projektu. Jej praca nad wydaniem rękopisu Wacława Seweryna Rzewuskiego to przykład, jak historyczna forma przekształcona zostaje w nowoczesną publikację, zachowując przy tym swoją pierwotną wartość i dodając nowe warstwy interpretacji. Swoimi dziełami Pani dr Aleksandra Toborowicz pokazuje, że sztuka stwarza możliwość dynamicznego, żywego dialogu między twórcą a odbiorcą, przeszłością a przyszłością, między tradycją a nowoczesnością. Murale i projekt identyfikacji wizualnej Pani dr Aleksandry Toborowicz, odzwierciedlają specyfikę i wpisują się w kontekst danego miejsca, są narracją, która wpływa na codzienne doświadczenia ludzi.

W świetle przedstawionych informacji, dorobek i aktywność Pani dr Aleksandry Toborowicz prezentują się jako bardzo wartościowe i ważne dla regionalnej, polskiej, międzynarodowej kultury artystycznej i bardzo cenne dla środowiska akademickiego. Jej prace, wypełnione głęboką wiedzą, pasją i precyzją, prezentują wyjątkową wrażliwość, zdolność do interpretacji i tworzenia w kontekście kulturowym.

Twórczość Pani dr Aleksandry Toborowicz wnosi znaczący wkład w rozwój w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, nie tylko na poziomie lokalnym, krajowym ale i światowym, prezentując sztukę i design jako silne narzędzia działania, edukacji i promocji, utrwalające i rozpowszechniające dziedzictwo ludzkości. Habilitantka udowadnia swoją działalnością, że sztuka to potężne medium wpływającym na percepcję i kulturową na wielu poziomach.

Konkluzja

Po dokładnym zapoznaniu się z dokumentami przesłanymi mi do oceny, takimi jak: autoreferat, dzieło habilitacyjne, portfolio malarskie, portfolio projektowo-artystyczne, wykaz osiągnięć artystycznych, naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych, stwierdzam, że Pani dr Aleksandra Toborowicz, spełnia wszystkie wymagania określone artykułem 219 ustawy, 1 ustęp, punkt 1, 2 i 3 z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity Dziennik Ustaw z 2023 r. poz. 742 z późniejszymi zmianami). Wnioskuje z pełnym przekonaniem o nadanie Pani dr Aleksandrze Toborowicz stopnia doktora habilitowanego sztuki, w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

